

ІНТЭРТЭКСТУАЛЬНЫ ШТАМП ЯК ПРЫМЕТА КРЫЗІСУ Ў СУЧАСНЫМ ПУБЛІЦЫСТЫЧНЫМ МАЎЛЕННІ

Адной з асноўных асаблівасцей постмадэрнісцкага літаратурнага працэсу, і ў прыватнасці публіцыстычнага дыскурсу, з'яўляецца шматвектарная інтэртэксуалізацыя – насычэнне сэнсавых структур адных тэкстаў элементамі, цэлакупнасцямі ці сукупнасцямі іншых семіятычна-рытарычных сістэм, наяўнаць якой адзначаецца навукоўцамі з канца ХХ – пачатку ХХІ ст. Спасылкі на гістарычны, папярэдні літаратурны кантэкст, апеля-

цыя аўтараў эпохі постсучаснасці да саміх сябе, самапаўторы ўспрымаюцца вучонымі-філолагамі як пазнака крызісу, які напаткаў сучасны літаратурны працэс. С. Смятаніна адзначае, што «ў журналістыцы паўторы, пераходзячы з тэксту ў тэкст, становяцца натуральным для газетнай мовы будаўнічым матэрыялам (клішэ) і садзейнічаюць тыражаванню метаду» [3, с. 91].

Сёння журналісцкія матэрыялы характарызуюцца высокай частотнасцю інтэртэкстуальных клішэ і штампаў, якія сэнсава не напаўняюць аўтарскія тэксты, паколькі страцілі свае экспрэсіўныя якасці з-за частага і празмернага выкарыстання. Вылучаюцца чатыры ступені наяўнасці штампаў пры выкарыстанні інтэртэксту ў сродках масавай інфармацыі: **высокая** (інтэртэкст даволі распаўсюджаны); **сярэдняя** (інтэртэкст час ад часу можна сустрэць у журналісцкіх матэрыялах); **нізкая** (выкарыстанне інтэртэкстуальных элементаў амаль не сустракаецца); **нулявая** (інтэртэкст адсутнічае або яго выкарыстанне з'яўляецца канцэптуальным аўтарскім здыткам).

Праілюструем прыкладамі з сучасных беларускіх газет высокую і сярэднюю ступень наяўнасці інтэртэкстуальных штампаў у журналісцкіх матэрыялах.

«*Бит или не бит?*» (СБ – Беларусь сегодня, 2008, 9 сент.), «*Трымаць ці не трымаць — вось у чым пытанне...*» (Звязда, 2008, 9 ліст.), «*Спрэчкі з працагам. Глядзець ці не глядзець?*» (Звязда, 2008, 30 ліст.);

«*Век живи – век... не лечись!*» (СБ – Беларусь сегодня, 2008, 16 сент.), «*Век живи – век учись. Без подсказок*» (СБ – Беларусь сегодня, 2008, 20 сент.);

«*Готовь сети летом*» (СБ – Беларусь сегодня, 2008, 8 авг.), «*Готовь сети летом*» (Рэспубліка, 2008, 7 ліп.), «*Рыхтуй школьную форму летом!*» (Звязда, 2008, 25 ліп.), «*Готовь ранец летом*» (Рэспубліка, 2008, 12 жн.);

«*Флікер флікеру не таварыш!*» (Звязда, 2008, 8 жн.), «*Карова качцы не таварыш!*» (Звязда, 2008, 31 ліп.), «*Страус дзіку таварыш!*» (Звязда, 2008, 13 жн.);

«*Потехе час?*» (СБ – Беларусь сегодня, 2008, 18 сент.), «*Учебе – время, каникулам – час*» (Рэспубліка, 2008, 25 ліп.);

«*Ці ёсць жыццё на Месяцы?*» (Звязда, 2008, 23 ліп.), «*Есть ли снег на Марсе?*» (Обозреватель, 2008, 3 окт.) і інш.

Ілюстрацыі выкарыстання інтэртэксту журналістамі сведчаць пра тое, што аўтары пры іх выбары не ўлічваюць прэферэнцыі і густавыя перавагі

чытацкай аўдыторыі, з якой ладзіцца дыялог. Журналісты спрабуюць здзівіць чытача, прыцягнуць і засяродзіць яго ўвагу на змесце публіцыстычнага артыкула, інтэрпрэтаваць, трактаваць, асвятліць сэнс якога-небудзь патэнцыйна незразумелага фрагмента ў матэрыяле шляхам выкарыстання ў апошнім інтэртэксту, але ўстанаўлення і падтрымкі кантакту, дыялагічных адносін паміж рэцыпіентам інфармацыі, аўтарам і культурным кантэкстам, які ўзнікае ў артыкуле, не адбываецца з-за злоўжывання аўтарамі інтэртэкстуальнымі адзінкамі.

Падобныя прыклады выкарыстання інтэртэкстуальных адзінак К. Накаракава называе «канструяваннем па ўзоры» і адзначае, што «ў гэтым выпадку аўтар новага тэксту не абапіраецца на пераклічку сэнсаў, а толькі запазычвае знешнюю форму выказвання. <...> Сэнс такой аперацыі з тэкстам сумніўны» [2, с. 218–219].

На праблему актыўнай інтэртэкстуалізацыі сучаснага публіцыстычнага маўлення ўказвае прафесар В. Іўчанкаў: «Маючы адпаведныя фонавыя, канвенцыяльныя веды і інтэрпрэтуючы іх, журналіст (і ў больш шырокім плане – пэўны журналісцкі калектыў) не застрахаваны ад асістэмнага ўключэння прэцэдэнтных тэкстаў у структуру выдання, што можа выклікаць «негатыўную інтэртэкстуальнасць» і ўскладніць дыялог з чытачом (слухачом). Так губляецца сувязь паміж транслятарам інфармацыі і яе спажыўцом. Можа стварыцца парадаксальная сітуацыя, калі вынік журналісцкай дзейнасці – тэкст – не суадносіцца з пэўнымі густамі, нават разумовымі здольнасцямі рэцыпіента. Выкарыстоўваючы інтэртэкстуальны феномен, аўтар публіцыстычнага твора павінен быць упэўнены, што яго зразумеюць» [1, с. 94–95].

Рэдактарска-канцэптуальны аналіз журналісцкіх матэрыялаў на прадмет наяўнасці ў іх клішэ і штампаў дазваляе зрабіць шэраг высноў наконт асаблівасцей лінгвістычнай арганізацыі публіцыстычнага тэксту, у якім інтэртэкстуальнасць становіцца характаралагічнай рысай і выконвае фактычную (кантактаўстанаўляльную) функцыю.

---

1. Іўчанкаў, В. І. Дыскурс беларускіх СМІ. Арганізацыя публіцыстычнага тэксту / В. І. Іўчанкаў. – Мінск, 2003. – 257 с.

2. Накорякова, К. М. Литературное редактирование / К. М. Накорякова. – М., 2002. – 432 с.

3. Сметанина, С. И. Медиа-текст в системе культуры (динамические процессы в языке и стиле журналистики конца XX века) / С. И. Сметанина. – СПб., 2002. – 383 с.